

FORMIRANJE 51. NOU DIVIZIJE

Glavni štab NOV i PO Vojvodine je naredbom od 11. septembra² izvršio reorganizaciju partizanskih jedinica u Sremu; ukinuo je partizanske odrede i formirao 8, 9, 10. i 11. vojvođansku brigadu u koje su, pored boraca postojećih odreda, ušli mnogobrojni omladinci — dobrovoljci kojih je bilo oko 6.000 i mnogi pripadnici domobranstva koji su tih dana prešli na stranu NOV-a posle poziva kojeg im je uputio Vrhovni komandant NOV i POJ. Pod komandom Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine našlo se 6. brigada i nekoliko partizanskih odreda u Bačkoj i Banatu. Naredbom³ od 6. oktobra 1944. godine određeno je da se odmah formira nova NOU divizija, koja će privremeno nositi naziv III vojvođanska NOU divizija, u čiji sastav bi trebalo da uđu: 7, 9. i 10. NOU brigada. Istom naredbom za komandanta divizije postavljen je potpukovnik Dušan Vukasović,⁴ za političkog komesara Stevan Jovičić i za zamenika komandanta major Petar Matić. Međutim, Glavni štab već 13. X 1944. novom naredbom⁵ stavlja svoju raniju naredbu van snage i naređuje formiranje Sremske operativne zone u čiji sastav ulaze iste brigade. Za komandanta zone postavljen je Petar Matić, a za političkog komesara Stevan Jovičić, dok je Dušan

² Zbornik, t. I, knj. 8, dok. br. 144.

³ Zbornik, t. I, knj. 8, dok. br. 185.

⁴ Poginuo 23. marta 1945. godine na Dravi u Baranji kao komandant 36. divizije. Narodni heroj.

⁵ Zbornik, t. I, knj. 8, dok. br. 192.

Vukasović i dalje ostao komandant 36. divizije. Posle oslobođenja pretežnog dela Srema, prelaska u Bačku 7, zatim 10, a kasnije i 11. vojvođanske brigade prestala je svrha postojanja Štaba Sremske operativne zone, ali se sada još jače ističe potreba za formiranjem još jedne vojvođanske divizije.

Štab 51. vojvođanske divizije.

Zbog svega toga Glavni štab NOV i PO Vojvodine je već 25. oktobra depešom izvestio Vrhovni štab⁰ da formira novu diviziju u Banatu i Bačkoj jačine 7.000 boraca. Ovu svoju odluku Glavni štab je sproveo u život 30. oktobra 1944. godine. Formirana je divizija sa privremenim nazivom III vojvođanska NOU divizija u čiji sastav su ušle 7, 8. i 12. vojvođanska brigada.⁷ Za komandanta divizije postavljen je Sreta Savić, a za zamenika komandanta Đuro Dulić⁸, koji ostaje na toj dužnosti do 18. ja-

⁰ Arhiv Vojnoistorijskog instituta JNA, kutija 295, registarski broj 3—2. U daljem tekstu: Arhiv VII, k. 295, reg. br. 3—2.

⁷ Arhiv VII, k. 211, reg. br. 48/8.

⁸ Zbornik, t. I, knj. 10, dok. br. 10, Arhiv VII, k. 293 A, reg. br. 5—1/9.

nuara 1945. kada je postavljen za komandanta 12. divizije 6. korpusa. Dva dana kasnije za političkog komesara divizije postavljen je Đuro Medenica⁹ umesto koga 1. februara 1945. dolazi Milan Basta, tadašnji komesar 12. brigade. Novom naredbom od 13. novembra Glavni štab je saopštio da „Odlukom Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije, dosadašnji naziv III vojvođanske divizije menja se i divizija dobija konačan naziv: 51. NOU divizija”.¹⁰

Novopostavljeni Stab divizije otpočeo je sa radom već 31. oktobra 1944. u Novom Sadu da bi se 2. novembra premestio u selo Sivac, a 5. novembra u Sombor. U toku novembra Štab je popunjen neophodnim organima, a formirane su i neke prištapske jedinice, kao i još dve nove brigade.

Dužnost načelnika Štaba divizije obavljao je u početku kapetan Rudolf Akrap. Dvadeset devetog novembra je za načelnika Štaba postavljen Muhamed Kahrić, a 1. februara 1945. godine Rudolf Akrap. Dužnost načelnika intendanture privremeno je obavljao poručnik Vojislav Kalušević, a 10. novembra je na to mesto postavljen Franjo Vidaček. Za načelnika artiljerije u Štabu divizije određen je Zivan Peričin, a za načelnika saniteta dr Boris Roič a zatim dr Milorad Kovačev. Sudski, veterinarski i ostali odseci zbog nedostatka kadra formirani su nešto kasnije. Za šefa sudskog odseka određen je Petar Najman, odseka za vezu Janko Tomić, propagandnog odseka Đorđe Filipović, II odseka Radoslav Milutinović, personalnog Aleksa Opsenica i za opunomoćenika OZN Marko Britvec.¹¹ Da bi se mogle formirati artiljerijske, pionirske, hemijske, transportne i druge divizijske jedinice rodova i službi, Štab divizije je preduzeo mere da se iz svih pešadijskih brigada izdvoje borci raznih specijalnosti i upute Štabu radi rasporeda. Kako je njihov broj u jedinicama bio nedovoljan, to je zatražena popuna tih specijalnosti od komandi mesta Sombor, Senta, Subotica i Novi Sad.

⁹ Zbornik, t. I, knj. 10, dok. br. 1.

¹⁰ Zbornik, t. I, knj. 10, dok. br. 60.

¹¹ Zbornik, t. I, knj. 10, dok. br. 65, 171, 93; Arhiv VII, k. 211, reg. br. 59/8.

Na taj način je bilo moguće da se već 12. novembra formira artiljerijska brigada čije je formiranje otpočelo u Somboru, a završeno u Subotici gde je izvođena stručna obuka i obavljen prijem artiljerijskih oruđa koja su tamo stigla iz Zrenjanina. Tada je ona brojala 832 borca. Odmah nakon prijema naoružanja Štab brigade, za čijeg komandanta je postavljen Voja Zivanović Džokej, a za političkog komesara Lazar Mišković, odmah je preduzeo mere za intenzivno izvođenje stručne artiljerijske obuke, koja je trajala sve do polovine decembra. Srazmerno pristizanju artiljerijskih oruđa u brigadi su se i oformijavali predviđeni divizion, koji su u početku bili bez trećih baterija, da bi do 25. novembra, u drugoj fazi, bili u najpotrebnijem obimu formirani i osposobljeni za rad: štapska baterija, divizion topova 45 mm, divizion topova 76 mm i divizion bacača 120 mm.

Za komandanta 1. divizona određen je Krunislav Vučetić, a za komesara prvo Branko Karamehmedović, a zatim Radivoj Radisavljević.

Komandant 2. divizona bio je Franjo Bojnić, a komesar Milenko Čupić.

Komandant 3. divizona bio je Velimir Pavlović, a komesar prvo Ivan Siriški, a zatim Stevan Kišanski.

Komandant 4. divizona bio je Zlatibor Mader, a komesar Milojko Filipčev.

Takođe se odmah otpočelo i sa formiranjem pionirskog bataljona i bataljona za vezu, te hemijske i transportne čete. Za komandanta bataljona za vezu određen je Vladimir Stanković, a za komandanta pionirskog bataljona Anton Dzk.

Prema naređenju Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine od 18. novembra formiran je dopunski bataljon sa sedištem u Somboru. Zadatak ovog bataljona je bio da primi novomobilisano ljudstvo, da izvrši neophodnu obuku boraca i da ih otprema u pešadijske brigade. U skladu sa naređenjem Glavnog štaba, pošto su izvršene sve neophodne pripreme, 11. novembra je formirana i 1. slovačka brigada, koja je u sastavu divizije dobila naziv 14. vojvodanska NOU brigada.

Sa oružjem i municijom, koje je divizija primila od Crvene armije, do 14. novembra izvršena je popuna po-

stojećih brigada i novoformiranih jedinica, a takođe je do ovog vremena završena i popuna brigada ljudstvom.¹²

U vreme formiranja divizija je brojala nešto preko 5.000 boraca, a već 19. novembra kada je u svom sastavu, osim 7. 8. i 12. brigade, imala slovačku i artiljerijsku brigadu, prateću, transportnu i izviđačku četvu, bataljon za vezu i pionirski bataljon divizija je imala 9.582 borca, od kojih 425 drugarica. U naoružanju divizije tada se nalazilo 4.819 pušaka, 1.280 automata, 414 puškomitraljeza, 113 mitraljeza, 82 minobacača i 21 top raznog kalibra.

JEDINICE 51. DIVIZIJE DO ULASKA U NJEN SASTAV

Sedma vojvođanska NOU brigada

Brigada je, prema naređenju Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine, formirana 2. jula 1944. godine u Bosutskim šumama, zapadno od salaša Mušicki, između sela Batrovaca i Lipovca. U početku je u svom sastavu imala tri bataljona. Prvi bataljon je ranije bio 1. bataljon 6. vojvođanske brigade, drugi je formiran od delova 2. sremskog odreda, a treći od crvenoarmejaca prebeglih iz logora i nemačkih jedinica (Vlasovljev korpus), pa je zato i nazvan ruski bataljon. Kada se brigada 1. avgusta našla u rejonu Slobodne Vlasti u Slavoniji, tu je formiran i četvrti bataljon, koji je dobio naziv treći, a ruski bataljon je postao četvrti. U momentu formiranja brigada je brojala 600 naoružanih i oko 300 nenaoružanih boraca, koji su ubrzo, već u Slavoniji, bili naoružani.¹³

Četvrti bataljon kao „ruski“ ostao je u sastavu brigade do 6. oktobra kada je, prema naređenju Glavnog štaba, ljudstvo toga bataljona upućeno u sastav 12. korpusa, a već sutradan je od novoformiranih četvrtih četa

¹² Zbornik, t. I, knj. 10, dok. br. 65; Arhiv VII, k. 216, reg. br. 24—1/4.

¹³ Arhiv VII, k. 1396 B, reg. br. 2—1/1, 3—1/1, k. 1399 A, reg. gr. 55—2; Zbornik, t. I, knj. 8, dok. br. 102; stenograf 1/8, k. 1993; knjiga „15 vojvođanskih brigada“.

Stab 7. vojvodanske brigade u Somboru pred bitku na Batini. Sleva nadesno: Ratko Halužan, načelnik Štaba; Lazar Ljubinković Saša, komesar; Milan Ješić Ibra, komandant; Dušan Sekić Saca, zamenik komesara.

ostalih bataljona formiran novi četvrti bataljon koji više nije bio „ruski“¹⁴.

Brojno stanje od dana formiranja pa do 1. novembra, kada je ušla u sastav 51. divizije, menjalo se zavisno od gubitaka u borba-
ma i priliva novih boraca za popunu i kretalo se od 1.000 do blizu
2.000 boraca. Tako je, na primer, 25. septembra brojno stanje bri-
gade bilo 1.395 boraca, a 1. novembra 1.937. Ista situacija je bila
i u pogledu naoružanja. Tako je, na primer, 19. septembra brigada
imala 627 pušaka, 38 puškomitraljeza, 4 mitraljeza, 38 automata,
38 lakih bacača, 4 teška bacača, 3 bacača „Džotn Bula“, 6 pt-pu-
šaka, 62 pištolja i 340 ručnih bombi, a 1. novembra 747 pušaka,
42 puškomitraljeza, 6 teških mitraljeza, 44 automata, 13 lakih ba-
cača, 4 teška, 6 pt-pušaka, 70 pištolja i 279 ručnih bombi.

U ovom razdoblju, od formiranja pa do ulaska u sa-
stav 51. divizije, brigada je vodila mnoge borbe napada-
jući neprijateljske garnizone u Sremu i Slavoniji i spre-
čavajući saobraćaj na železničkoj pruzi Beograd—Zagreb.

¹⁴ Arhiv VII, k. 1399 A, reg. br. 55—2.

Brigada se naročito istakla u napadima na neprijateljska uporišta u Slavoniji (Babina Greda, Slavonski Samac, Stitar i dr.), a zatim u Sremu (Sot, Ilok, Vrdnik, Sremska Kamenica i Petrovaradin). U više navrata onesposobila je za saobraćaj željezničku prugu, porušila tri željeznička mosta, posekla 460 TT stubova, uništila 2 lokomotive i 3 vagona itd.

Za to vreme neprijatelju su naneti gubici od oko 200 ubijenih, zaplenjeno je 90 pušaka, 3 puškomitraljeza, 8 automata 6 pištolja, 300 ručnih bombi i oko 50.000 puščanih metaka, a uništeno 2 kamiona, 3 tenka i dr. U istom razdoblju od 2. jula do 1. novembra 1944. godine brigada je pretrpela gubitke od 76 poginulih, 206 ranjenih i 69 nestalih boraca.¹⁵

Prilikom formiranja u štab brigade su postavljeni: za komandanta Milan Ješić Ibra, za političkog komesara Radivoje Golubović Tehničar i za pomoćnika komesara Dušan Sekić Saca. Do 1. novembra, kada je brigada ušla u sastav 51. divizije, Štab je ostao isti osim što je za novog političkog komesara došao Lazar Ljubinković Saša, a nekoliko dana kasnije umesto njega Vladimir Branković Gadža. Poslednji komesar brigade bio je Jure Cule. Zamenik komandanta brigade prvo je bio Đuro Ramas, a zatim Lazar Marković.

Sastav štabova bataljona:

1. BATALJON. Komandant bataljona Vasilije Krstić Vale, zatim Mika Stojković i, najzad, Paja Pašćanović. Komesar bataljona Boško Jovanović Popa. Zamenik komandanta Đuro Ramas, zatim Đorđe Pečnik i, najzad, Sava Krstić. Zamenik komesara prvo Milorad Cvetković a posle njega Vlada Đurić.

2. BATALJON. Prvi komandant bataljona Zivan Milovanović Cata, posle njega Đuro Ramas, zatim Đorđe Milekšić i, najzad, Dušan Đilas. Komesar bataljona prvo Dragan Rajnpreht Brka, zatim Milan Pavlović i najzad Janko Stuparski. Zamenik komandanta prvo Petar Pirtić, zatim Dušan Đilas i najzad Ljubo Pantelić. Zamenik komesara Mičo Škrbić, a zatim Radivoj Bukurečki.

3. BATALJON (RUSKI) — KASNIJE 4. BATALJON. Komandant Petar Maksimović Ozanski, komesar Miroslav Demirović i zamenik komandanta Andrej Nikolajević.

3. BATALJON. Komandant bataljona Petar Pirtić, a zatim Andrejs Mačko. Komesar Janko Stupovski, zatim Branko Primorac i, najzad, Dušan Vujčić. Zamenik komandanta Mile Ninkić, zatim Stjepa Pavlić i, najzad Ivan Pašćan. Zamenik komesara Aca Lukić, a posle njega Bora Vezilić.

¹⁵ Arhiv VII, k. 1396 B, reg. br. 2—1, 3—1, k. 1399 A, reg. br. 55—2.

4. BATALJON (NOVI). Komandant Milan Stojković, a zatim Mile Ninković, komesar Miroslav Demirović. Zamenik komandanta Nikola Lekić. Zamenik komesara Sava Gligorijević.

Komandant brigade Milan Ješić Ibra stekao je veliko iskustvo u partizanskim borbama u Sremu i istočnoj Bosni. Rođen je 1914. godine u Donjim Petrovcima u Sremu. Pre rata je bio zemljoradnik. U NOB se uključio 1941. godine, dok je u Fruškogorski odred stupio početkom 1942. godine kada je postao i član Komunističke partije Jugoslavije.

Sa dve desetine Fruškogorskog odreda Ibra se u leto 1942. god. našao u donjem Sremu. Kada je uskoro formiran Posavski NOP odred, Ibra je postao komandir čete. Kada je odred, tada Posavski bataljon, prešao u istočnu Bosnu, Ibra je ubrzo preuzeo dužnost komandanta bataljona u 2. vojvodanskoj brigadi. Prilikom formiranja 7. vojvodanske brigade postaje njen komandant.

U svim borbama u Sremu, istočnoj Bosni i u Slavoniji Ibra je bio jedan od najhrabrijih boraca i rukovodilaca. Bio je omiljen kod boraca, kako zbog lične hrabrosti, tako i zbog pristupačnosti i brige za obične borce.

Osma vojvođanska NOU brigada

Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine od 11. septembra 1944. godine¹⁶ brigada je formirana 12. septembra u Fruškoj gori na mestu zvanom „Jabuka“ od dotadašnjeg Fruškogorskog NOP odreda, nenaoružanih dobrovoljaca i domobrana koji su na poziv Vrhovnog komandanta prešli u to vreme na stranu NOV. Na dan formiranja brigada je imala u svom sastavu tri bataljona sa 790 boraca i naoružanjem od 668 pušaka, 32 puškomitraljeza, 1 mitraljeza, 38 automata, 10 lakih minobacača i 21 pištolja. Do 20. septembra brigada je narasla na 890 boraca, a 20. oktobra je već imala 2.100 boraca svrstanih u 5 streljačkih bataljona, 1 artiljerijski divizion (6 pt-topova i 1 pa-top), 1 eskadron konjice, mitraljesku četvu, vozarsku četvu, sanitet i intendanturu.¹⁷

Do 9. oktobra brigada je uspešno dejstvovala u Sremu kada se kod sela Belegiša i Surduka, posle žestokih borbi sa nemačkim tenkovima, prebacila preko Dunava u Banat gde je uspostavila vezu sa pristiglim jedinicama Crvene armije.

¹⁶ Zbornik, t. I, knj. 8, dok. br. 144.

¹⁷ Arhiv VII, k. 1396 B, reg. br. 2—1, 3—1, k. 1993, reg. br. 1—1/9 i „15 vojvodanskih brigada“.

Za vreme boravka u Sremu jedinice 8. brigade su, pored ostalog, 15. septembra odbile napad neprijatelja na selo Bukovac, a 21. septembra napad na položaje kod manastira Grgetega, kada su nanele neprijatelju gubitke od 12 ubijenih i 12 ranjenih vojnika d zapleruile 2 puškomitraljeza, 2 automata i dr. Brigada je u dva maha, 19. i 25. septembra, rušila železničku prugu Beograd—Novi Sad između sela Coirtanovaca i Petrovaradina. Dvadesetog septembra iz zasede, na putu Sremski Karlovci—Čortanovci, zarobila je 2 nemačka oficira.

Stab 8. vojvodanske brigade u Slavoniji 1944. Sleva nadesno: Svetislav Veličković Cveće, komandant; Uroš Ostojić Đetić, zamenik komesara; Gligorije Mandić Giga, načelnik Štaba; Miroslav Demirović Belī, komesar.

Posle borbe kod sela Belegiša i Surduka, gde je uništila dva nemačka tenka, prebacila se u Banat, gde se povezala sa jedinicama Crvene armije. Odmah zatim brigada odlazi u Zrenjanin gde vrši popunu u ljudstvu i materijalu. Iz Zrenjanina maršuje jednom kolonom prema Subotici gde stiže 15. oktobra. Deo svojih snaga brigada je uputila prema Novom Sadu, ali su i one uskoro stigle u Suboticu. Od 22. do 31. oktobra brigada garnizonira

u Subatici, gde je odbila napad jednog oklopnog voza iz Mađarske koji je pošao prema Palicu i zarobila 1 oficira i 50 vojnika sa naoružanjem.

U periodu od 12. septembra do 1. novembra 8. brigada je nanela neprijatelju gubitke od oko 30 ubijenih i 56 zarobljenih vojnika, zaplenila preko 50 pušaka, 2 puškomitraljeza, 4 automata, 15 pištolja, 10 sanduka municije, 100 pari uniformi i raznog drugog ratnog materijala i uništila 2 vagona municije, 2 tenka i 4 motorna vozila. U isto vreme brigada je imala 7 poginulih, 16 ranjenih i 4 nestala borca.

Prvi komandant 8. brigade bio je Milan Korica Kovač, posle njega je došao Svetislav Veličković Cveta, a zatim Gliša Opačić. Prvi komesar brigade bio je Vladimir Branković Gadža, posle njega Lazar Ljubinković Saša, zatim Jure Čule i najzad Miroslav Demirović. Zamenik komandanta brigade bio je Gligorije Matić Giga. Zamenik komesara prvo je bio Milenko Brzak Uča, zatim Uroš Ostojić Đetić i najzad Dušan Krajinović.

Sastav štabova bataljona:

1. BATALJON. Komandant bataljona Gligorije Matić Giga, a posle njega Lazar Marković. Komesar Milan Georgijević, a zatim Lazar Kolarević. Zamenik komandanta Petar Božić. Zamenik komesara Jure Čule, a zatim Obren Lapčević.

2. BATALJON. Kamandant Aca Opojević, a zatim Zivko Sudarski. Komesar Vasa Zivković, posle njega Branko Stefanović, a zatim Alojz Catić. Zamenik komandanta Jefta Janković. Zamenik komesara prvo Đorđe Kalarić, zatim Zdravko Pantić i najzad Aleksandar Čalić.

3. BATALJON. Komandant Milovan Ćirić Duka. Komesar prvo Milenko Pantić, a zatim Draginja Lukić. Zamenik komandanta Ciril Vrtočnik. Zamenik komesara prvo Britvec Marko, a zatim Milorad Radić.

4. BATALJON. Komandant Stevo Bobocki, zatim Aca Opojević. Komesar Đorđe Segić, zatim Branko Stefanović. Zamenik komandanta Ignjat Milutinović, a zatim Stevan Tadić. Zamenik komesara Drena Ćirić.

5. BATALJON. Komandant Aca Opojević, komesar Petar Relić. Zemenik komandanta Dura Miler. Zamenik komesara Zdravko Pantić. Osmo brigada ulazi u sastav 51. divizije 1. novembra 1944. godine.¹⁸

Komandant brigade Milan Korica Kovač rođen je 1919. godine u selu Lačarak u Sremu. Kovački je radnik. Član SKJ-a postaje 1941, a član KPJ početkom 1943. Kovač je komandir čete i komandant bataljona u 3. vojvodanskoj brigadi. Zamenik komandanta 5. vojvodanske brigade postaje u januaru 1944, a ubrzo polovinom

¹⁸ Arhiv VII, k. 1396 B; reg. br. 3—1/1; k. 1396 B, reg. br. 2—1/1; „15 voj. brigada“; Zbornik, t. I, knj. 8, dok. br. 144.

godine komandant 2. sremskog odreda i komandant Sremske operativne zone. Kovač se u svim borbama kao borac i komandant isticao hrabrošću i snalažljivošću.

Dvanaesta vojvođanska NOU brigada

Formirana je 8. oktobra 1944. godine kod sela Vojlovice, u blizini Pančeva, od Udarnog bataljona Banatske operativne zone (4. bataljona 6. vojvođanske brigade) i Vršačkog, Belocrkvanskog i Pančevačkog NOP odreda.¹⁹

Dvadeset sedmog avgusta 1944. godine, prema naređenju Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine, prelazi u Ba-

Štab 12. vojvođanske brigade: drugi sleva Dušan Doronjski Joeika, komandant; Svetislav Veličković, zamenik komandanta (treći sleva) i jedan oficir Crvene armije.

nat 4. bataljon 6. vojvođanske brigade, koji postaje Udarni bataljon Banatske operativne zone. Bataljon je bio sastavljen od odabranog ljudstva, članova Partije i SKOJ, jačine

¹⁹ Arhiv VII, k. 1396 B, reg. br. 3—1/1; k. 1396 B, reg. br. 2—1/1; „15 vojvođanskih brigada“; Zbornik, t. I, knj. 8, dok. br. 144.

oko 200 dobro naoružanih i iskusnih boraca. Stab bataljona isu sačinjavali: Dušan Doronjski Jocika, komandant, Lazar Mišković, politički komesar, i Nikola Kmezić Nidža, zamenik komesara. Nešto pre prelaska ovoga bataljona u Banatu je u avgustu Severnobanatski NOP odred preformiran u 5. banatski NOP odred, a Južnobanatski NOP odred u 4. banatski NOP odred koji se već u septembru ponovo reorganizovao u Vršački, Belocrkvanski i Pančevački NOP odred.

Udarni bataljon Banatske operativne zone odmah nakon prelaska razvija borbenu aktivnost. Tako već 31. avgusta uspešno napada stražu kod skladišta u selu Crepaja, a u septembru likvidira četničku grupu kod sela Dubovca, između Kovina i Bele Crkve. Zatim kod sela Crepaja izdržava tešku jednodnevnu borbu sa jačim nemačkim snagama prilikom sprovođenja transporta ljudstva i materijala iz Banata u Srem; posle toga uspešno napada neprijateljsku posadu u selu Mramorak. U diverzantskim akcijama u toku septembra bataljon je na železničkoj pruzi između Pančeva, Crepaje, Kovina i Alibunara izbacio iz koloseka tri teretna voza. Najznačajnija akcija ovoga bataljona je bio napad na transportni voz na železničkoj pruzi Kovin—Alibunar. Tom prilikom je zarobljeno 58 Nemaca i zaplenjeno preko 50 pušaka, municije i dosta drugog ratnog materijala. Drugog oktobra bataljon se sastaje sa jedinicama Crvene armije i sa njima učestvuje u oslobodenju Pančeva.

Ovaj bataljon je za vreme svojih jednomesečnih dejstava u Banatu naneo neprijatelju gubitke od 108 ubijenih i 152 zarobljenih, a zaplenjeno je oko 190 pušaka, 4 puškomitralljeza, 5 automata, 150 ručnih bombi, dosta municije i veća količina raznog drugog ratnog materijala. Za isto vreme baitaljon je pretrpeo gubitke od 15 poginulih i 61 ranjenog borca.

Odmah posle formiranja, 12. brigada, koja je tada imala tri bataljona i ukupno 1.400 boraca, sa dva bataljona učestvuje u borbama za oslobodenje Beograda, a zatim odlazi za Novi Sad gde stiže 22. oktobra da bi 1. novembra ušla u sastav novoformirane 51. divizije.

Komandant 12. brigade od formiranja do kraja rata bio je Dušan Doronjski Jocika. Prvi komesar brigade bio je Lazar Miško-

vić, a zatim Milan Basta i, najzad Bogdan Studen. Zamenik komandanta prvo je bio Svetislav Veličković Cveta, a zatim Stevan Svilokos. Zamenik komesara je bio Nikola Kmezić Nidža.

Sastav štabova bataljona:

1. BATALJON. Komandant bataljona Božidar Simonović Ba-
ba, a zatim Jan Medveđ. Komesar bataljona Mihajlo Mitrović.
Zamenik komandanta prvo Boško Aćimović, a zatim Lazar Grujić.
Zamenik komesara bio je Milan Ješić Celer;

2. BATALJON. Prvi komandant Petar Medaši, a zatim Petar
Grubić Stojan. Prvi komesar bataljona bio je Leo Ljubibratić,
zatim Nikola Depolo Toša i, najzad, Vukašin Vučinić. Zamenik
komandanta Antun Grčić. Prvi zamenik komesara Dušan Krajino-
vić, zatim Nada Kuzmančev i, najzad, Ljubomir Stančić;

3. BATALJON. Prvi komandant Marko Kontić Korać, zatim
Borislav Strbički Kuštra i, najzad, Cveja Krujulac. Komesar bata-
ljona prvo Dragan Grudić, a zatim Sreta Petronijević. Zamenik
komandanta prvo Jovan Bisić, a zatim Boško Aćimović. Zamenik
komesara prvo Đorđe Filipović, a zatim Joco Forgić;

4. BATALJON. Prvi komandant Radivoje Đurić Katovski, a
posle njega Mita Dudić. Komesar bataljona prvo Ziva Sijački, a
zatim Sreta Petronijević. Zamenik komandanta Zivan Mamutović.
Zamenik komesara prvo Dušan Kostić Bize a zatim Srđan Pušić;

5. BATALJON. Komandant Mita Dudić, komesar Dušan Kra-
jinović i zamenik komandanta Milorad Veselinović.

Komandant brigade Dušan Doronjski Jocika rođen je 1922.
godine u selu Krčedinu u Sremu. Pre rata je bio mehaničar. U na-
rodnooslobodilački pokret se uključio 1941, a u Podunavski odred
stupio 1942. godine. Nalazio se na raznim dužnostima — od borca
do komandanta bataljona, u 1. sremskom odredu, 6. vojvođanskoj
brigadi i Udarnom bataljonu Banatske operative zone. Jocika se
u svim borbama isticao hrabrošću i snalažljivošću.

Četrnaesta vojvođanska (slovačka) NOU brigada

Prema naređenju Glavnog štaba NOV i PO Vojvo-
dine 11. novembra 1944. godine formirana je u Bačkom
Petrovcu 1. slovačka NOU brigada, koja od 26. novembra
nosi naziv 14. vojvođanska (slovačka) NOU brigada. Po-
što su za ovu brigadu dolazili borci iz svih ostalih voj-
vođanskih brigada, kao i pripadnici slovačke nacionalnosti
iz cele Vojvodine, to se njeno formiranje odvijalo kroz
čitav novembar.

Znatan broj pripadnika slovačke nacionalnosti u Voj-
vodini već 1941. godine prišao je narodnooslobodilačkom
pokretu. Tako su već te prve godine ustanka formirane

ilegalne partizanske desetine u Bačkom Petrovcu, Kulpinu, Gložanju, Kisaču i Pivnicama, gde je pretežno živeo slovački živalj. U Sremu, Slovaci su pod rukovodstvom sekretara staropazovačkog mesnog komiteta Janka Cmelika aktivno učestvovali u borbi protiv okupatora i masovno pomagali NO pokret.

Od boraca Slovaka, koji su dotle stupili u partizanske odrede, novembra 1943. godine formirana je slovačka četa koja se nalazila u sastavu 1. vojvođanske brigade i vodila teške borbe po Bosni, Hercegovini i Crnoj Gori.

Ukupno se u sastavu vojvođanskih jedinica NOV i PO nalazilo preko 5.500 boraca Slovaka, od kojih oko 1.400 dobrovoljaca. U toku rata poginulo je 675 vojvođanskih Slovaka, a više stotina je ranjeno.

Brigada je u vreme formiranja imala u svom sastavu tri bataljona sa oko 720 boraca, da bi već krajem novembra narasla na oko 1.200 boraca, a nešto kasnije imala je već oko 2.500 boraca. U međuvremenu je formiran i 4. bataljon, kao i prateća četa.

Prvi komandant 14. brigade bio je Jan Poljik Đura a zatim Andrej Penik Đorđe. Prvi komesar brigade Jan Kiš, a posle njega Miroslav Demirović. Zamenik komandanta najpre Andrej Pecnik Đorđe, a zatim Stevan Svilokos. Zamenik komesara prvo Stevan Koroš, a zatim Dušan Kostić Bire.

Sastav štabova bataljona:

— 1. BATALJON. Komandant Jan Medved, komesar Mačko Stefan, zamenik komandanta Krsto Todorović i zamenik komesara Mihal Kulik;

— 2. BATALJON. Komandant Stefan Kubečko, komesar Karol Canji, zamenik komandanta prvo Stefan Topoljski, a zatim Juraj Domanji i zamenik komesara Andrej Tordai;

— 3. BATALJON. Komandant Andrej Krasnik, komesar Jan Kmeč, zamenik komandanta Stefan Šimović i zamenik komesara prvo Zuska Kardelis, a docnije Obrad Jokanović;

— 4. BATALJON. Komandant Andrej Bažik, komesar prvo Mihal Čiučurak, a zatim Milorad Radić, zamenik komandanta Stefan Topoljski i zamenik komesara Stevan Kolar.